

בפרשתנו מצווה המלך במצוות ייחודיות לו שמטרתן כמבואר בפסוק (פרק יז כ) "לְבַלְתִּי רוּם-לִבָּבוֹ מֵאֲחֵיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמְצֹאָה", כך גם המצוה (פסוק יז) וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוּר לִבָּבוֹ". בגמרא (סנהדרין כא,ב): "אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתוב (מ"א י"א) ויהי לעת זקנה שלמה נשיו הטו את לבבו". יתכן שאכן שלמה החכם באדם הכיר בכוחות נפשו שאינו מועד להיות מושפע בזה אך כיון שהתורה אסרה על המלך להרבות נשים, כשעובר על ציווי התורה הדבר משפיע עליו להטות את ליבו. כך גם בשוחד מגלה התורה שהוא גורם לעוור עיני פקחים וכל הנוטלו בוודאי יושפע מכך.

גם במסכת שבת למדנו כי (דף יב,ב): "לא יקרא (בשבת) לאור הנר שמא יטה. אמר רבי ישמעאל בן אלישע: אני אקרא ולא אטה. פעם אחת קרא ובקש להטות. אמר: כמה גדולים דברי חכמים, שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר! רבי נתן אומר: קרא והטה וכתב על פנקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה".

הרב קוק זצ"ל, [השבוע בג' אלול חל יום הסתלקותו] אשר התשובה היתה שירת חייו, מבאר בספרו עין איה (ח"ג עמ' 34) את הגמרא הנ"ל ומסביר שר' ישמעאל כתב על פנקסו את העובדה שהוא חטא כדי לאפשר זכירת אירוע זה לאורך זמן, כי החטא פועל ומשפיע על הנפש "וחטא אחד יאבד טובה הרבה" (עפ"י קהלת ט יח). לפעמים ההשפעה השלילית על מידותיו וכוחותיו של החוטא תבוא לידי ביטוי בנסיבות עתידיות רחוקות. התשובה שעושה בשעת החטא לא תמיד די בה ויתכן שיוכר החיסרון רק בהמשך, והתגברותו וצערו מתוך חרטה תושלם רק בעת ההיא. רק לכשיבין בנפשו שהיא שלימה מהשפעת אותו חטא ישמח וידע כי סר עונו. עבודת התשובה רבה ומתמשכת אבל בסופה שמחה ורוגע.

רישום החטא בפנקסו חייב לכלול את הנסיבות בהן חטא שהרי גם אלו משמעותיות בעוצמת השפעת אותו מעשה, ולכן רבי ישמעאל ציין שהיטה את הנר כשקרא, וכלל את הפעולה וסיבתה. עוד הוסיף וקיבל על עצמו להביא חטאת שמנה כדי לזכור שהגיע לחטא מתוך חוסר זהירות בהוראת חכמים כלשונה. בכך לימדנו מוסר להיות חרד לקיים את כל סייגי חכמים כלשונם מבלי להתחכם.

השבוע בג' אלול נסתלק מעימנו הרב יהושע צוקרמן זצ"ל שהיה אחד מחשובי רבני הציונות הדתית. לימד תורה לרבים, ופעל רבות למען חינוך תלמידי החמ"ד והיה מהמעמיקים בביאור תורת הרב קוק, וכמובן גם בנושא התשובה. בשיחותיו הדגיש על פי משנת הרב שעיקרה של התשובה היא במחשבה ובשינוי הנפשי באישיותו של השב מעבירותיו. כשעבר עבירה היה נוח לו במעשהו וכעת מתבייש בו מתחרט עליו, ואינו רוצה בו. כמובן שתשובה אמיתית ועמוקה תוביל לתוצאות נלוות של שינוי מעשיו. אף שאמרנו שהתשובה השלימה כוללת חרטה על כל השפעותיו של חטאו, כותב הרב קוק שאפילו כשרואה שאינו שב מכמה עניינים שאין עליהם שום התנצלות, מ"מ ישוב בשמחה מכל מה שליבו נדבו לשוב מהם.

רבינו יונה) בפתיחה לשערי תשובה) כותב על התשובה שהיא "מן הטובות אשר הטיב ה' עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם". יסוד התשובה הוא שינוי מצב האדם, לכן עלינו להשתנות ולהתקרב אל ה', עלינו להגיע להחלטה שברצוננו לעשות טוב, ועל ידי זה מגיעים להתעוררות של חרטה ולעזיבת החטא) לקח טוב, על מועדי השנה). אמנם זהו מהלך ארוך וקשה, אך בימי אלול יש סייעתא דשמיא וקל יותר להגיע לדרך התשובה. אלול נרמז ב"אני לדודי ודודי לי", שהוא פסוק מלא אהבה בשיר השירים. גם במזמור "לדוד ה' אורי וישעי", שאנו אומרים בבוקר ובערב בימים אלה, אין זכר ליראת העונש, אלא כולו ביטחון, אהבה ודבקות בה'. "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני". מכאן, נלמד על האהבה היתירה שאוהב אותנו ה'. ובדרך של אהבת ה' ואהבת הבריות נוכל אי"ה לחזור בתשובה. על התשובה אנו מתפללים "החזירנו בתשובה שלימה". כמובן שיש לייחל לתשובה המלאה והתיקון השלם, אך נשמח גם על כל הרהור תשובה ותשובה חלקית שמכוחה נעלה על דרך המלך, ונתעלה לתשובה המגיעת עד כיסא הכבוד. יהיו דברי התורה לע"נ של הרב יהושע צוקרמן זצ"ל זכותו תגן עלינו ועל כל עם ישראל. שבת שלום ומבורך

שושנה נגר